

го й думати про зменшення окупаційних військ у Наддніпрянні.

У Білгороді арештували різних комуністичних провідників, між ними посла Новоковича і Тимофієвця, сина міністра.

Помічник Абд-ель-Нріма, Абд-ель-Салем, піддався Французам, разом з кількадесяма родинами тунісцями.

В Єгипті святкували велике свято посвячення нової великої гати на Блакитній Нілі. Новозбудований канал на цій ріці перемінить простір 30.000 моргів у плідну землю.

Велике віче у Львові.

Імпасантний український протест.

Проти нечуваної заборони провозити на засідках львівської міської ради в українській мові, як також проти скандальної господарки тоїж ради відбулося минулої неділі дня 17. сі. м. протестує віче Українців міста Львова у просторій залі „Народного Дому“. Імпонуюче число вібраних (перевисненіа була як селя, так і всі суміжні класи), сходова клітка та галерія!), доказувало з одної сторони про велике заінтересування Українців актуальними міськими бюллетнями, а з другої ствердило, що Народна Організація гаразд чинить, скидаючи цього роду віча.

Збори відкрив голова Організації п. Ліщинський й. До президії віча обрано односторонно п. Лєва Петрушевича, п. Бабина, та п. Караса, секретарював п. Желіско. Реферат у продовжінні, краєноріччій формі виголосив ген. секретар УНДО. п. Володимир Целевич. Референт представив історію боротьби українського львівського патріотичного м'янства та викладав на основі урядових статистичних даних, що в містах на українській етнографічній території посто стійно число українського населення та що при ер... ній праці з нашого боку ми свої міста назид здобуємо. Зокрема ядерними фарбами малював референт розграту господарку міської ради у Львові. Було покладено, щоб п. Целевич оголосив свій реферат в цілості у пресі.

В дискусії забирали голос п. п.: Конст. Малицька, член міської ради д-р Ст. Федак, д-р О. Марітчак, Ліщинський, Сенюта, Потурай, Гавриш і інші. Ухвалено односторонню резолюцію:

Україні, громаде престольного городка Львова, збори на лічу в салі „Народного Дому“ дня 17. січня в. р.:

1) протестують, найбільш рішучо проти дотеперішньої воітратної і крихавої широкі мисі тудозного населення господарки міста Львова;

2) протестують, якнайбільш рішучо проти прожоніційної і крайно ворожої українському народній політики міської ради й магистрату, а зокрема проти неспроможності України до служби у львівському магистраті і міській заведенні, проти відмітання переходу міських службозаводів на латинської обода, проти покармації сирот греко-католицького обряду і української народності в міських закладах для сирот при вул. Кадетській і покармації української школярки дівчорки, що ходять до міських шкіл;

3) виявляють своє обурення міській раді й магистраті за нехтування потреб українського населення міста Львова, бо на рік 1926 призначено в бюджеті 1,055,654 юд субвенцій і жертв на ріжні потреби, а в більшості неспотрібні цілі, але в ці сумі й одного сотика для українського населення;

4) протестують з найбільшам обуренням проти нехтування прав української мови радою міста Львова, а зокрема проти відбирання голосу радному д-рові Степанові Федюку за те, що промовляв по українськи. Цей нечуваний факт насильства є супротивний з постановами і конституціями міжнародними зобов'язаннями польської держави, як також з постановами львівської про Урядову мову державної та самоуправної влади; визнають ще українське населення міста Львова, у відношенні на пам'ятку заборони провозити у львівські міські ради в українській мові, жукати як у зносинах з магистратом, так і загалом згоди—якщо тільки української мови й уможовити Народну Організацію Українців міста Львова пороби-

ти всієї кривди для переведення тієї ухвали в життя;

5) виявляють українським радним міста Львова, що в міській раді вони неабияк рішучо і імперативно борються в обороні прав українського населення і його мови, а зокрема щоб промовляти даліше тільки в українській мові, а загал українського населення городя Львова підтримує їх в їхній боротьбі;

6) готують, що утворення однією у Львові української народної публічної школи ім. М. Шашкевича радної міста Львова від десятих літ — є зменшення українського населення міста Львова. Зокрема промовляють школи не маючі ще найбільш примітивних вимогам гігієни і санітарії, що значний процент її української дітвори неадекватно чакотують; тому збори рішучо протестують проти неадекватного утворення міської ради в сараї будувати школи ім. Шашкевича й неможливість призначення на ту ціль в бюджеті на 1915 п. 100,000 юд;

7) домагаються рішучо збереження української мови в міській раді міста Львова і відстоюють Українців українських культурних установ, а зокрема субвенціювання українських приватних шкіл у Львові, утримування виключно коштом українського населення;

8) домагаються негайного розв'язання теперішньої міської ради у Львові й переведення нових виборів на основі загального, рівного, безпосереднього, таємного і пропорційного права голосування;

9) виявляють, що однією відомою українського громадянства на політику управління міста Львова буде організація всього населення в карі, своїм своїм мети ради. Тому кожній Україні повинен стати членом Народної Організації міста Львова;

10) визнають інші українські міста, щоб негайно зв'язалися за організацію українського населення міст, бо тільки організацією українське населення зможе здобути міста й заставити уповні міст рахуватися з голосом українських міщанських мас;

11) домагаються, щоб протест проти заборони української мови в міській раді перекладено на всі європейські мови й розіслано всім радам більших міст Європи й Америки, а зокрема Східній Росії й радянській Україні, де саме національні меншості мають великі права.

Це віче було дійсно перше після повсюдної інертності як щодо числа вібраних, так і щодо високого рівня реферату, дискусії та багаторого настрою присутніх. Взагалі слід піднести, що Рада Народної Організації м. Львова має сильне арозуміння для потреб та інтересів не тільки загально-національних, а й міських зокрема. Особа голови п. Ліщинського та склад Ради Народної Організації дають заповоруку, що ця потрібна й корисна установа для всіх Українців міста Львова без огляду на стані та класи в скорому часі аргутує в собі весь український загаль міста. Адреса Народної Організації: Ринок, ч. 10, II. пов. ганок.

І. Н.

Страшна експлозія в Варшаві.

У Варшаві в держ. фабриці вибухових матеріалів „Гранат“ наступив 21. січня вибух, спричинений електротехніком. Хотів він продозжити шнур електричної лампи, перетяв його не вилучивши струм. Наслідком того запалилися проводи, послідував вибух пороку на столах. Подумивши обидва льонти при запаліннях гранатів. Ножка обидва цілу робітницю, в якій було кількадесять робітниць. Огонь передістався до бюр, урядовці і робітниці вискакували через вікна. Ранених є 44 робітниці. Їх перевезли до шпиталів.

ПОЛІТИЧНІ НОВИНИ.

Справа нац. меншостей.

21. січня радий комітет знавців для справ нац. меншостей при участі мін. Василевського, д-ра Лезенгеря і пос. Звєздинського. Прем'єр Скушинський виголосив довшу промову на тему нац. меншостей у Польщі. Ухвалили, що комітет знавців матиме право ініціатив у відношенні до даних урядів і право опіювання уряд, проєктів в справі меншостей, 22. січня буде знову засідання, на яким розглянуть кон-

Нашим П. Т. Передплатникам

до ласкавого відомості:

1) Передплатити просимо переслати тільки на нашу адресу поштоюми накладками П. К. О. або переказами.
2) Передплата через пошту уряд не є обов'язковою, а огляду на те просимо як раніше замовляти часосні випуски у нас.
3) П. Т. передплатників, які передплатили би інші часосні через поштуми уряд, просимо негайно писати про не повідомити, щоб ми могли адекватно вислати у нас, та не платили зайвої подвійної поштової оплати.
1-3

Біржа

Гроші.

Амерк. дол. 7:30 — 7:35 киян, дол. 7:30 — 7:35, чеські коп. 0:23:00 — 0:23:50 (0:23:50) — 0:24:00, франк фр. 0:29:00 — 0:29:50, дол. швейц. 1:45 — 1:50, англ. фунт 34:00 — 34:50.
Золото. 20 мпр. 29:00 — 29:30, 20 франк. 27:00 — 27:30; 20 мпр. 33:00 — 33:30, 10 руб. 37:50 — 37:50.
Срібло. Астер. 100, 0:50:00 — 0:50:50, 5 м. коп. 3:20 — 3:30, фінлянд. 1:60 — 1:55, рубль 2:60 — 2:70, рубль кріпий срібляк 1:30 — 1:35.

Як писати дописи

Нагаймо, вірно, нехотімо!

(А) Гріком булоб казати, що українська преса дістає обиди дописів, що її читачі не відгукуються на ріжні питання українського життя. На недостатку дописів не можемо жалуватися й ми, одинокі українські шоденники на зах.-українських землях. Дивно булоб, як би було інакше, як би ми не мали постійного зв'язку з нашими читачами, як би наш шоденник не відслідкував своїх кореспондентів і дописувачів тих думок, настроїв і почувань, усього того гарного й поганого, що нам приносить кожний день. Чому ж отже пишемо що статтю?

Пишемо й не тому, що дістаємо дописів замало, а тому, що більшість тих дописів і своєю формою і своїм змістом не надається зовсім до друку і проти нашої найліпшої волі мусить мандувати до редакційного коша. Подумавши про це кілька своїх думок на те, щоб з одного боку заохотити ідейних, тамучих читачів подавати Редакції всілякі, хоч би найменш-літкі, uwagi, зауваги й дописи, що можуть цікавити український загаль, а з другого — щоб завадити охоронити їх від зайвої втрати часу, паперу, чорнида й вилатки на порто.

Бо як у нас пишуть здебільше дописи? Нещасний редактор, що примушений їх читати й виправляти, м'г би про це написати цілу докторську дисертацію. Та ми обмежимося до кількох найзагальніших uwag і кількох найтипівших прикладів.

Дістає Редакція допис про аматорську виставу, скажім, у Лавкові. В ньому описані подібні всі особи, що брали участь у виставі, про гру їх говориться, розуміється, в самих суперлативах, а героїня вечора це „нова зірка“, що айшла в Лавкові, це ангельська краса й геніальний талант, що примушений надіти й марнуватися в цьому глухом закутку. Допис очевидно довезений, кількадесять сторінок, заповнений ним пів числа „Діла“ — чи можна його містити?

Або приходить до Редакції лист з якихсь Вовчих Нор, а в ньому пишеться, що місцевий учитель живе але з місцевим парохом, перший записується з жандармами, а другий грає в карти з начальником стації і т. н. Кому це цікаво знати і яка з того користь, як би Редакція помістила такі дописи?

Та є ще далеко гірші, просто алогічні дописи, що видористані в Газеті моглиб нахотити і вже наразі нахотили немало лиха. Є вони звичайно насильком особисті порукунки між поодинокими людьми а то й цілими гуртками. Яксь „помислов“ однічка або малий гурток присилають до Редакції допис, в якому фактами ілюструють алогічну, протинаціональну діяльність свого противника чи противників і закінчують для добра справи помістити його „в цілості“. І буває таке, що совісний редактор, керуючись „добром справи“, помістить такі дописи, а потім приходить проступування за проступуваннями від достовірних громадян, які вже мусять містити діясно для добра справи і в інтересі правди. А наслідком того всього наслідком є жалі, поминувши зтоа

кретні жадання нац. меншостей, головно жид. меншості.

Пос. Бриль про нац. меншості в СРСР.

Посли варшавського союзу в Харків вийшли до Одеси. В Харкові пос. Бриль у інтерв'ю з українським журналістом висловив адоволення з радянських метод у відношенні до нац. меншостей.

С. Народів у справі прийняття Німеччини.

З початком березня буде засідання Союзу Народів у справі прийняття Німеччини до Союзу. Німеччина не внесла ще подання. „Фос. Ціг.“ пише, що новий кабінет зробить це після урядової заяви.

Процес проти о. Глінки.

В прешбурському кривому суді був 21. і. процес проти провідників словаческої партії о. Андр. Глінки за обиду чести през. Масарика. О. Глінка в опозиційній часопісці назвав Масарика за прихильність до чех.-слова. Жидів, „Тателейбен президентом“. Суд звільнив обвинуваченого, зазначивши, що стаття не містить неподозволеної критики президента держави, а слово „тателейбен“ уживають Жида і воно не є образливим.

Справа мад. фальшивинців.

21. і. на засіданні мадярського парламенту вибрали спец. комісію з 25 послів для ведення слідства в справі фальшивування франків. До комісії вибрані: віцеспред. парламенту Зівай голова, 14 чл. нар. партії і 11 опоз. послів. Комісія має розглянути всі акти дотеперішнього слідства і переслухати арештованих. „Пешті Курер“ повідомляє, що делегати франц. банку нероговорували з оборонцями Віндшгреца. Заявили, що фр. банк везигне з відшкодування, коли Віндшгрец ширі відповість на всі питання. Оборонці заявили, що повідомлять про це князя. Фр. делегати переслали сформульовані питання обор. Удільнові. Ген. контролор фр. банку Амері вернув до Парижа, а два його співробітники ають у Будапешті.

Стріча Бріана зі Штрєземаном?

„Тгл. Рундшав“ пише, що віддавна проєктовано стрічу Бріана зі Штрєземаном, тому не виключено, що скорше чи пізніше мін. загр. справ поїде до Парижа. Покищо оба уряди не обговорили ні самої подорожі ні речення.

Нота СРСР. до Китаю.

Карахан аловив у китайському мін. загран. справ енергійний протест у зв'язі з конфліктом за сх. китайську залізницю. Домагається зробити кінець аневам, яких допускються китайські поїзди і привертання порядку. СРСР. зрезигнував із охорони тої залізниці, бо сподіється, що Китайці оцінять цей крок. СРСР. готов до дискусії у справі кінечних заряджень, які треба порозити. Нота підкреслює вагу положення й робить Китай відповідальним за всі шкоди, спричинені образливим поведінням вождів.

Століття смерті Станіслава Сташіца.

Цього тижня Польща обходить століття смерті одного з найбільших польських реформаторів — Станіслава Сташіца. Відтоді Польща святкує на честь того, що в добу упадку, в перелюдних і поділових часах намагався здеза-чорити шляхетської суспільності видобути іскру здорового розуму, звернути її увагу на сутні вимоги моменту, примусити до консесусу а кописті інших „станів“ та тим чином здержати перед неминучим упадком польську державу.

Критикуючи політичний і суспільний устрій тодішньої Польщі, домагаючись хоч округів прав для упосліджених і ограблених та стрічаючись з глумливою туїстю пануючих, вказував він на загладу, до якої зближується Польща. „В історії людського роду — писав він — бракує ще тільки історії й упадку великого й нікчемного народу, який згинув без ратунку. Чи ж те огидне місце займуть Польща?“

А справді терпкі були ті уваги польського реформатора, першого польського соціаліста. Ніхто перед ним не змалював так вірно й ядерно народніх кривд, ніхто не засував так животинні визискуваної, ограбленої отуманюваної селянської маси, ніхто не поважався був так радикально ставити справи. Ї його описі селянського життя-буття стрічаємо ось такі жахливі картини:

„Бачу мільйони сотворили, з яких одні ходять ша-ного, а другі скірою або шорсткою святою прикриті, всі висохлі, змучені, оброслі, закоптілі, очі ганбоко в голови запали, дихавцями грудьми безнастанно роблять: понурі, отуманені і слупі: мало відчувають і мало думають, не їх найбільше щастя, — ледве в них можна добачити розуму душі. Їх звернуло постать з першого погляду більше скидається на подоби звірини, як людини. Хтож — останньої погорди назву мають. Їх по-живною є головний хліб, а на противі чверть-

речи саме вілля, ниром — вода і павоць нитро горілка. Їх панстановищем є виля-ако трохи над землею винесені хлібні: сонце не має там доступу, а вони тільки відпочивають спорожні і тим глибоким димом, який — щоби менше терпіли — і вдень, і вночі дують їм і тим чином сарочують їм нужденне життя, а найбільше абиває в немилостивому віці. В тім темній сморозі і диму втомлений денною працею госпо-дар спочиває на гнилому багдоні: порі-нього спить дрібні, голі діти, на тому самому багдоні, на якому стоїть коро-а з телетем і лежить свия з поросатами... Ось людина, що має нам показу! Ось, стан хлібороба в Польщі!“

Такий був стан хлібороба в Польщі за часів Сташіца, за часів старошляхетської Польщі.

А в іншому місці, представляючи народню неволю, ось так го-ворить Сташіц:

„Якеж то прав є опудало (strażydło)! Неволь, насильство, публічне чужого май-на здирство, плазом уповажнені! Таке варварство у XVIII. столітті! Річпоспо-лита з такими правами... чуж догдо ду-має втриматися?!“

Забудьмо, що то говорить Сташіц про XVIII. ст. в Польщі!

напряму впливали на Олександра. Гр. Румянцов виступив з проектом, щоби дозволити земельним власникам звільнювати селян з підданства і наділяти їх землею. У зв'язку з цим проектом в 1803 р. по-явився указ про „вільних хліборобів“, який дозволяв земельним власникам заключувати з селянами умо-ви про надання землі і волі. На основі цього дозвольного указу за панування Олександра увільнено з підданства 47.153 душ. В тому ча-сі 17 земельних власників увласни-ли своїх селян безвідплатно.

Однак на цьому й скінчилася реформаторська діяльність правлі-ни Олександра в ділянці селян-ських відносин. Крім горстки „віль-них хліборобів“ десятки мільйонів сільського люду коротали своє важке життя в страшний умовах не лише на панських латифундіях, але й у панських фабриках.

В початках панування Олександра витворилися були сприятливі умови для розвитку літератури й науки, засновувано народні й се-редні школи, створено чотири уні-верситети (Дорнах, Петербург, Хар-ків і Казань), злагіднено цензуру і т. и. Але згодом всяку вільнішу думку скасовано. Університети від-дано під нагляд людей, що вбива-ли у високих школах якінебудь проблемски наукового духа. Сам Олександр, який початково ски-лявся до „освіченого абсолютиз-му“, змінив науку і готовий був пе-ревести корінні реформи, згодом відвернувся від своїх молодечих планів. До того ж він мало ціка-вився внутрішніми справами, всю увагу звертаючи на закордонну по-литику. Чужий на опінію західної Європи, бажав в її очах бути гу-манітною й поступовою людиною з широким горизонтом. З такою ме-

В рік по великій французькій ре-волюції в своїх пересторогах для Польщі різко малював він пове-динку панів.

„Скажу, хто мій батьківщині шкідли-й. З самих панів. Яко загладу Польщі, то гони республіку громадян держави і вічності долати, зрадників, криво-присяжників і запродавців“.

Цих кілька питань хіба досить, щоби познайомитися з постаттю Сташіца, а ще більше, щоби пі-знати правний, соціальний і мо-ральний стан тодішньої Польщі. Ц-питати одного з найкращих і на-йдальніших Поліків, який одно-часно був реформатором, соціоло-гом, педагогом, ученим, організо-ром, політиком і публіцистом, да-ють теж багато матеріалу для пе-реведення аналогії між минуши-ною й теперішньою.

В своїй поемі „Ród ludzkości“ він гостро виступав — сказавши ми ни-нішніми термінами — проти волюн-тичного націоналізму, проти шові-нізму, проти польського „месіан-ства“ й культуртрегерства:

„Zaropiłm ród, nie mam stanu, ni ojczyzny. Z przędzów za młot obciążam się pracę: Ten jedyny głos tylko w mojem szluzie głębi, Zet efektem, a biżajem — wizerunek, który [cierpię]“.

„Ойчизна“ шляхетської тиранії й самоволі — це пересуд. „Ойчизна“ — синонім поневолення слабших, народів, клас — це заперечення батьківщини. Батьківщина для кож-ної людини є та, якої любов виса-лося з груди матері, себто бач-ківщиною для кожної людини по-винна бути та земля, на якій хтось вродився, той народ, до якого да-

НА КАРНАВАЛ
найбільши виб.р жіночих
матеріалів поручає
по дуже знижених цінах
ФІРМА
АНТІН УВЕРА
Льв а, вул. Галицька 10.

на людина від дитинства належать бо „дитина, яка перший раз від-криває очі, нічого іншого не по-винна бачити над відний край, для якого тільки виключно колись ма-тиме обов'язок їх (себ-то очі) за-крити“.

Сташіц, який пережив на влас-ний випадок історичної Польщі, не лише був свідком всіх трьох поділів, але й державним діячем Варшавського Князівства, а опісля Конгресового Князівства, а також англо-польсь-кого „Rasé może i naród wielki, zniszczyc się może, tylko niekczemny“ — ста-рився піддержати силу нації.

Ф. Ф.

По широкому світі

Чехословацький уряд має на-мір стримати підмоги для род-ських емігрантів.

Війна в Манджурії неминуча. Радянський консул не згодиться на переїзд китайських військ че-реш скідану територію. Війська Чанг-То-Ліна йдуть на Пекін. Радянська влада буде імовірно інтервеніювати.

Плебісцит хотять перевести де-які німецькі партії в справі внале-нення бувавших німецьких королів-князів, які домагаються відшкоду-вання.

Німеччина вступає до Ліги На-цій імовірно в перших днях марта.

Конференція Малот Антанти міністрів зак. справ дотичних до-ржав підніметься 29. лютого, у Ба-зе.

Цензура преси в Румунії пок-пинена на підставі порозуміння в-давши часописів і уряду. Вида-самі беруть на себе відповідаль-ність за порушення закону.

Бріан відповів нім. амбасадоро-ві в Парижі, що покищо нема по-

Декабристи.

З прямих ду столітніх раковин револю-ти декабристів.

IV. До генези декабристського руху.

Важко зрозуміти генезу й ха-рактер першого революційного ру-ху, що проявився декабристською революцією, слід хоч побіжно зупинитися на відносинах в Росії за часів Олександра І.

І. Після нагальної смерті хоробли-во-химерного імператора Павла, зі вступленням на престол Олександ-ра І. в поступовій частині росій-ського громадянства зродилися ве-ликі надії. Олександр був вихова-ний на вільнодумній літературі XVIII. ст., в своєму оточенні мав людей, просякнутих конститу-ційними ідеалами. Однак предло-ження Панина й Палена, що в пала-тній революції, яка скінчилася смертю Павла, відіграли рішачу роль, підписати конституційний акт — він відкинув. Мовляв, Росія не до-зріла до наглого переходу від аб-солютизму до конституційного устрою, який може бути введений аж після цілої низки реформ.

І справді, початково Олександр зів ліберальну політику в межах абсолютизму. Перш усього він ам-ністював 150 політичних в'язнів, обмежив самоволою поліції, дозво-лив засновувати друкарні і спрова-джувати заграничні книжки і ви-дання, аліквідував Тайну Експе-дицію (слідчу установу для полі-тичних справ), заборонив прода-вати селян без землі, аніс тортури та приступив до дрібних реформ в ділянці селянських відносин.

Особи з царського оточення, як гр. Строганов, кн. Кочубей, Новосільцов і ин. були протина-ками підданства селян і в тому

напряму впливали на Олександра. Гр. Румянцов виступив з проектом, щоби дозволити земельним власникам звільнювати селян з підданства і наділяти їх землею. У зв'язку з цим проектом в 1803 р. по-явився указ про „вільних хліборобів“, який дозволяв земельним власникам заключувати з селянами умо-ви про надання землі і волі. На основі цього дозвольного указу за панування Олександра увільнено з підданства 47.153 душ. В тому ча-сі 17 земельних власників увласни-ли своїх селян безвідплатно.

Однак на цьому й скінчилася реформаторська діяльність правлі-ни Олександра в ділянці селян-ських відносин. Крім горстки „віль-них хліборобів“ десятки мільйонів сільського люду коротали своє важке життя в страшний умовах не лише на панських латифундіях, але й у панських фабриках.

В початках панування Олександра витворилися були сприятливі умови для розвитку літератури й науки, засновувано народні й се-редні школи, створено чотири уні-верситети (Дорнах, Петербург, Хар-ків і Казань), злагіднено цензуру і т. и. Але згодом всяку вільнішу думку скасовано. Університети від-дано під нагляд людей, що вбива-ли у високих школах якінебудь проблемски наукового духа. Сам Олександр, який початково ски-лявся до „освіченого абсолютиз-му“, змінив науку і готовий був пе-ревести корінні реформи, згодом відвернувся від своїх молодечих планів. До того ж він мало ціка-вився внутрішніми справами, всю увагу звертаючи на закордонну по-литику. Чужий на опінію західної Європи, бажав в її очах бути гу-манітною й поступовою людиною з широким горизонтом. З такою ме-

тою він постійно наказував підго-товити конституційні проекти, але люди з них не міг відволити ім-ператора, який в основному дер-жавному законі бажав лагодити суперечності: участь в правліні громадянського представництва з власною необмеженою волею. Оче-видно, ці два елементи взаїмно се-бе виключали.

Після віденського конгресу 1815 імператор перекинувся на бік ре-акції, яка ширилася і в російським громадянстві, себто в його вищих сферах, особливо після походу На-полеона на Москву. Відомий росій-ський історик Карамзін намагався умотивувати konieczність абсолютиз-му для Росії, підданства селян і инші „благодати“ старого режіму, виславляючи передпетрівську Росію. „Сила держави складається з сили послуку з боку народу“ — ось провідна думка ідеолога російської „національної політики“.

В другій половині свого пану-вання Олександр віддав асвалду над Росією своєюм любимцею Аракчеєву, який в своїй реакційній завязатості намагався перетворити велику державу в казарму.

Зовсім природно, що реакція Олександра викликала опозицію, яка — як вже знаємо — проявила-ся згодом революційним виступом. Традиція XVIII. ст. та вплив посту-пової й демократичної Європи ді-лали на найблагородніші голови в Росії в опозиційному напрямку. Слабкість, нерішучість і хитання імператора ще зміцнювали ради-кальний напрямок. В Європі відбу-валася велика метаморфоза. Фран-цузська реставрація не вважала по-вернути до абсолютизму і мусила зупинитися на межі конституційно-го монархізму, в Прусії переводже-но реформи (впорядковувано мі-

ську самоуправу, освободжували селян, розбудовувано речесло), Нор-вегія одержала демократичну кон-ституцію, в Іспанії й Португалії по-валено абсолютизм, Швейцарія переводила ревізію своєї консти-туції. Тільки Австрія, Прусія й Ту-реччина політично спиралися на абсолютизм. Колиж мати на ува-що Олександр теж довгий час во-звивався з конституційними проектами, то ясно, що зі зростом реакції — зростало й невдоволення. До то-го ж Польща й Фінляндія одержал-ли конституцію з рук Олександра, що Росіяне мусили відчувати як обиду для себе.

Поступова й опозиційна філо-софія та політична публіцистика й література були в Росії досить по-ширені. Писання про англійську й американську конституцію були те-ж доступні багатьом освіченим Мо-скалям й Українцям, що побували в європейських краях і студіювали на європейських університетах. В часі французько-російської війни, переслідуючи Наполеона, тисячи маси офіцерства й воєначаль-нагоду пригланувались Європі й в улаженнях та устроїх поодинок-их держав і країн. Все це впли-вало на зріст вільнолюбних зна-гань в самій Росії.

Реакція й опозиція, що різко по-чали зазначуватися особливо в дру-гій половині панування Олександра, виявили досить значне зривітчу-вання політичної думки й суспіль-них поглядів серед російського гро-мадянства. На підкладі того зрив-ничування поєстали в Росії перш-конспіративні організації, які по-клали собі метою позалення істи-нучого в Росії політичного й су-спільного ладу.

(Продовж. на бязі)